

активного відтворення індивідом соціального досвіду шляхом входження в соціальне середовище і систему соціальних зв'язків.

Ключевые слова: соціалізація, особистість, соціальне середовище.

Донник М. С. Взгляд на дефиницию „социализация” с точки зрения наук про человека

В статье рассмотрено понятие „социализация” с философской, культурологической, психологической, социологической и педагогической позиции. Определено, что термин широко используется в различных сферах научной литературы, причем каждая из них характеризует явление с точки зрения своего исследовательского научного направления. Большинство современных ученых определяют понятие «социализация» как двусторонний процесс усвоения и активного воспроизводства индивидом социального опыта путем вхождения в социальную среду и систему социальных связей.

Ключевые слова: социализация, личность, социальная среда.

Donnik M.S. The definition of „socialization” in terms of human sciences

The article considers the concept of „socialization” of the philosophical, cultural, psychological, sociological and educational positions. The term is used in various fields of scientific literature, with each of them describes the phenomenon in terms of its scientific research directions. Most modern scholars define the term „socialization” as a two-sided process of perception and reproduction of individual active social experience by joining the social environment and the system of social relations.

Key words: socialization, personality, social environment.

Стаття надійшла до редакції 12.07.2012 р.

Прийнято до друку 31.08.2012 р.

УДК 364-57(477)

Н. В. Заварова

ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДІВ СОЦІАЛЬНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ СИСТЕМИ ОСВІТИ УКРАЇНИ

На сучасному етапі розвитку Україна стала на шлях європейської інтеграції, проголосивши пріоритетну цінність прав та свобод людини і взявши на себе обов'язок з їх дотримання.

У 1991 році наша держава ратифікувала Конвенцію ООН про права дитини, підписала Всесвітню декларацію про забезпечення виживання, захисту та розвитку дітей, а також План дій щодо її виконання, чим

започаткувала процес формування принципово нового, відмінного від радянського законодавства, правового простору щодо розв'язання молодіжних проблем загалом, і проблем неповнолітніх правопорушників зокрема.

В Україні сьогодні проживає більш ніж 9,5 млн. дітей, що становить 20 % населення України. Згідно з існуючими оцінками, щороку приблизно 22000 осіб у віці до 18 років вчиняють правопорушення. Більше ніж 8000 неповнолітніх засуджені за злочини, за які призначені покарання відповідно до Кримінального кодексу України. З них близько 6000 відбувають кримінальні покарання, не пов'язані з позбавленням волі, і більше ніж 1400 неповнолітніх утримуються у спеціальних виховних колоніях. Багато з них вже мали попередні судимості.

За даними МВС України кожного року приблизно 1200 дітей, які не досягли віку 14 років, вступають в конфлікт із законом.

Для детального розуміння сутності діяльності закладів соціальної реабілітації системи освіти України звернемо увагу на те, що ця проблема актуалізує в собі дослідження ряду напрямів: педагогічні основи ресоціалізації неповнолітніх (В. Синьов, Г. Радов, О. Беца), перевиховання неповнолітніх засуджених в умовах виховних колоній (С. Горенко, В. Кривуша, В. Кудрявцев, М. Фіцула І. Башкатов, П. Вівчар), теоретико-методологічні основи пенітенціарної педагогіки (С. Харченко, О. Караман, Н. Краснова), профілактика правопорушень неповнолітніх (Ю. Александров, І. Дегтярьов, В. Оржеховська, В. Тарарухин).

Ефективність ресоціалізації неповнолітніх правопорушників залежить від вивчення причин скоєння правопорушення, планування і здійснення адекватного психолого-педагогічного супроводу та обрання оптимальних форм і методів впливу на їхню особистість.

З метою примусового перевиховання підлітків віком від 11 до 18 років, які вийшли з-під контролю батьків чи осіб, що їх замінюють, не піддаються виховному впливу або скоїли злочин та не можуть бути виправлені шляхом застосування інших заходів виховного впливу в підпорядкуванні Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України з 1993 року функціонують спеціальні заклади соціальної реабілітації [6].

До зазначеної мережі закладів входять 6 шкіл соціальної реабілітації та 3 професійних училища соціальної реабілітації:

1. Балахівська школа соціальної реабілітації (Кіровоградська область);
2. Єнакіївська школа соціальної реабілітації (Донецька область);
3. Комишуватська школа соціальної реабілітації (Запорізька область);
4. Миколаївська школа соціальної реабілітації;
5. Фонтанська школа соціальної реабілітації (Одеська область);
6. Харківська школа соціальної реабілітації;

7. Охтирське професійне училище соціальної реабілітації для неповнолітніх дівчат (Сумська область);
8. Макіївське професійне училище соціальної реабілітації (Донецька область);
9. Якушинецьке професійне училище соціальної реабілітації (Вінницька область).

У своїй діяльності зазначені заклади керуються Конвенцією ООН Про права дитини, Конституцією України, Законами України „Про освіту”, „Про загальну середню освіту”, „Про професійно-технічну освіту”, „Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей” та іншими нормативно-правовими актами, цим Положенням та власним статутом.

Відповідно до Закону України „Про органи і служби у справах неповнолітніх та спеціальні установи для неповнолітніх” до шкіл соціальної реабілітації направляються неповнолітні на підставі рішення суду, які вчинили правопорушення, що мають ознаки суспільно небезпечного діяння, у віці від 11 до 14 років.

Кількість вихованців у школі не повинна перевищувати 180 осіб, в училищі – 200 осіб

В закладах соціальної реабілітації утримуються вихованці в межах установленого судом строку, але не більше трьох років: у загальноосвітніх школах соціальної реабілітації – до досягнення ними 14 років, у професійних училищах соціальної реабілітації – 18 років, а у виняткових випадках (якщо це необхідно для завершення навчального року або професійної підготовки) за рішенням суду відповідно 15 і 19 років.

Вихованці шкіл соціальної реабілітації, яким виповнилося 15 років, але які не стали на шлях виправлення, за рішенням суду за місцем знаходження зазначеної установи за правилами, передбаченими статтями 409, 411 Кримінально-процесуального кодексу України можуть бути переведені до професійного училища соціальної реабілітації [4, с. 22 – 47].

В таких випадках загальний строк перебування учня у спеціальних навчально-виховних установах теж не може перевищувати трьох років.

Дострокове звільнення зі спеціальної навчально-виховної установи учня, який довів своє виправлення, провадиться на підставі постанови судді районного (міського) суду за клопотанням ради школи чи професійного училища за місцем їх знаходження.

До клопотання має бути долучена особиста справа учня з даними, що характеризують його ставлення до навчання і праці, а також поведінку за весь час перебування у школі або професійному училищі соціальної реабілітації.

Вихованці, які прибули до школи, у разі потреби розміщуються у карантинному відділенні, де утримуються не більш як 10 діб під постійним наглядом вихователя, психолога, медичних працівників.

Протягом зазначеного строку вивчаються особистість дитини, її знання, уміння та навички, визначається необхідний комплекс педагогічних заходів щодо її реабілітації.

Питання доцільності проведення подальшої реабілітації та можливості дострокового відрахування дітей із школи розглядається через рік (повторно через шість місяців) і остаточно вирішується судом за місцезнаходженням школи на підставі рішення педагогічної ради школи чи за поданням її директора [5, с. 13 – 122].

Важливим є той факт, що не підлягають зарахуванню до училища діти, які раніше відбували покарання в місцях позбавлення волі, засуджені до покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, із застосуванням відстрочки виконання вироку або умовно.

Заклади соціальної реабілітації визначаються особливостями педагогічного режиму, умовами виховання та утримання дітей у школі:

- спеціальним режимом дня та системою навчально-виховної роботи;
- постійним наглядом та педагогічним контролем за вихованцями;
- обмеженням можливості вільного виходу вихованців за межі території школи без супроводу спеціально уповноважених осіб у порядку, встановленому МОНмолодьспортом.

В Україні, як і у більшості пострадянських країн, система закладів, основні функцій діяльності яких пов'язана з перевихованням неповнолітніх, традиційно носить „закритий” характер. Тому, існують певні побоювання стосовно того, що насправді заклади соціальної реабілітації представляють собою каральні установи, подібні до в'язниці.

Зазначена мережа закладів соціальної реабілітації затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 13.10.1993 № 859 „Про організацію діяльності спеціальних навчально-виховних закладів для дітей і підлітків, які потребують особливих умов виховання” (із змінами та доповненнями, внесеними постановою Кабінету Міністрів України від 08.08.12 року).

Підпорядкування цих закладів Міністерству освіти і науки, молоді та спорту України є явищем позитивним, оскільки це дає можливість підходити до соціалізації дітей, які перебувають в конфлікті із законом з точки зору передусім педагогічного впливу [4, с. 12].

Більшість дітей, які прибувають до закладів соціальної реабілітації, є педагогічно занедбаними, мають певні психічні та фізичні розлади.

Великий відсоток вихованців у віці 10-14 років не володіють навичками читання, письма, елементарними математичними діями, зі значною затримкою розумової діяльності. Деякі з них не тільки не володіють загальноосвітніми навичками, в тому числі вмінням говорити, аналізувати, оскільки у них погано розвинена пам'ять, але не приучені до роботи на уроці за шкільним режимом.

Дана категорія дітей швидко перевтомлюється, у них спостерігається нервовість, яка часто призводить до істерії.

Прибувши до школи соціальної реабілітації, діти опиняються перед проблемою розбіжності між віком та класом, в якому повинні навчатися. Майже половина вихованців, які відповідають своїм класам, в яких співвідношення між віком та класом співпадає, також мають значні прогалини у знаннях, внаслідок недостатньої уваги вчителів загальноосвітніх шкіл, де вони навчалися раніше.

Таким чином, реабілітаційна робота з такими дітьми у закладах соціальної реабілітації виявляється не тільки надзвичайно складною, але й потребує комплексного підходу, який поєднує педагогічну, психологічну, соціальну і медичну реабілітацію.

На сьогоднішній день проблемним є питання щодо соціальної адаптації випускників закладів соціальної реабілітації. Після закінчення строку реабілітації, у вихованців не сформовані міжособистісні стосунки з однолітками, внаслідок відсутності навичок соціальної комунікації. Це призводить до тимчасових зв'язків з дітьми девіантної поведінки з метою скоєння спільного правопорушення, вживання психотропних речовин, пошуків спільної ночівлі, харчування. Вони не мають навичок сімейних відносин, бо мали не тільки депривацію батьківської уваги, але й дуже часто не бачили прикладів здорових сімейних стосунків, або батьки не навчили їх цим стосункам. Відсутність навичок спілкування з протилежним полом призводить до невміння будувати міжстатеві стосунки.

Значна частина дітей, які перебувають у закладах соціальної реабілітації, – це діти-сироти чи діти, позбавлені батьківського піклування. Визначення названого правового статусу дитини тягне за собою відповідне їй соціальне забезпечення (пенсію, аліменти тощо). Згідно з чинним законодавством функції опікуна чи піклувальника такої дитини, якщо вона перебуває у державному закладі, виконує його адміністрація в особі керівника. Тому необхідно опікуватися забезпеченням такої дитини житлом, майном чи спадщиною померлих батьків [1, с. 74 – 78].

До основних функцій закладів соціальної реабілітації можна віднести:

- забезпечення кожному вихованцю розвиток здібностей та успішну ресоціалізацію на основі його індивідуально-психологічних особливостей та навчальних можливостей;
- використання в педагогічній практиці етико-гуманістичних принципів взаємин вихователів й вихованців;
- спрямування виховного процесу на актуалізацію психоемоційної сфери підлітка;
- поєднання правової грамотності й правової свідомості із свідомістю моральною.

Кабінет Міністрів України 8 серпня 2012 року ухвалив постанову „Про організацію діяльності загальноосвітніх шкіл та професійних училищ соціальної реабілітації”.

Постановою внесено зміни до діючих постанов від 13 жовтня 1993 р. № 859 „Про організацію діяльності спеціальних навчально-виховних закладів для дітей і підлітків, які потребують особливих умов виховання” та від 22 листопада 2004 р. № 1591 „Про затвердження норм харчування у навчальних та оздоровчих закладах”, що сприятиме поліпшенню харчування учнів шкіл соціальної реабілітації та поліпшенню навчально-виховного процесу у вказаних закладах.

У зв'язку з цим мережа шкіл соціальної реабілітації оптимізується у відповідності до потреб суспільства (ліквідовано Горлівську, Городоцьку, Корсунську, Київську та Свердловську школи соціальної реабілітації), що дасть можливість поліпшити матеріально-технічну базу тих закладів, які продовжуватимуть функціонувати.

Виходячи з вищесказаного можна зробити висновок, що заклади соціальної реабілітації системи освіти України на сьогоднішній день є єдиною конструктивною альтернативою перевиховання делінквентних підлітків.

Список використаної літератури

- 1. Баранов В. В.** Соціальний педагог у закладі соціальної реабілітації: основні напрямки діяльності / В. В. Баранов // Практична психологія та соціальна робота. – 2006. – № 6. – С. 74 – 78.
- 2. Пенітенціарна педагогіка:** наук.-метод. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / С. Я. Харченко, О. Л. Караман, Н. П. Краснова; держ. закл. “Луган.нац.ун-т імені Тараса Шевченка”. – Луганськ : Вид-во ДЗ “ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2011. – 329 с.
- 3. Ткачова Т.М.** Соціально-педагогічна рофілактика адитивної поведінки / Т. М. Ткачова // Соціальна педагогіка: теорія і практика. – 2006. – № 1. – С. 44 – 50.
- 4. Права людини в закладах соціальної реабілітації системи освіти України** / С. Буров, А. Голубов, Ю. Луценко та ін. – К. : Видаець Надтонка О. Ф. – 2009. – 96 с.
- 5. Нормативно-правові аспекти ювенальної юстиції. Посібник для тренінгів** / За ред. Ю. А. Луценка та Є. Б. Павлової. – К. : Видаець Надтока О.Ф. – 2008. – 154 с.
- 6. Постанова Кабінету Міністрів України від 8 серпня 2012 р. № 734 „Про організацію діяльності загальноосвітніх шкіл та професійних училищ соціальної реабілітації”** [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <<http://zakon2.rada.gov.ua>> – Загол. з екрану. – Мова укр.www.kmu.gov.ua

Заварова Н. В. Організація діяльності закладів соціальної реабілітації системи освіти України

Статтю присвячено розгляду сутності соціально-педагогічної діяльності закладів соціальної реабілітації системи освіти України. Описана навчально-методична та організаційна роботи шкіл та училищ соціальної реабілітації. Розкриті зміст, основні функції та актуальні проблемні питання навчально-виховної роботи закладів. Визначена

мережа нині діючих шкіл та училищ соціальної реабілітації. Проаналізована законодавча база щодо діяльності зазначених закладів.

Ключові слова: соціальна реабілітація, ресоціалізація, депривація, соціальна адаптація

Заварова Н. В. Организация деятельности учреждений социальной реабилитации системы образования Украины

Статья посвящена рассмотрению сущности социально-педагогической деятельности учреждений социальной реабилитации системы образования Украины. Описана учебно-методическая и организационная работа школ и училищ социальной реабилитации. Раскрыты содержание, основные функции и актуальные проблемы учебно-воспитательной работы учреждений. Определена сеть действующих школ и училищ социальной реабилитации. Проанализирована законодательная деятельность указанных учреждений.

Ключевые слова: социальная реабилитация, ресоциализация, депривация, социальная адаптация.

Zavarova N. V. Organization of social rehabilitation institutions of education in Ukraine

This article is devoted to consideration of the nature of social and educational activities of social rehabilitation of the education system in Ukraine. Described Educational and organizational work of schools and colleges of social rehabilitation. The content, functions and actual problems of educational institutions. A network of the existing schools and schools of social rehabilitation. Analyzed the legal framework for the activities of these institutions.

Key words: social rehabilitation, resocialization, deprivation, social adaptation

Стаття надійшла до редакції 02.07.2012 р.

Прийнято до друку 31.08.2012 р.

УДК 37.013.42

Ю. О. Лисенко

**СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПРОСОЦІАЛЬНОГО
СТАНОВЛЕННЯ МОЛОДІЖНОЇ СУБКУЛЬТУРИ ЗАСОБАМИ
СУЧАСНОЇ ЕСТРАДНОЇ МУЗИКИ**

Молодіжна субкультура як складова загальної культури суспільства є багатоаспектним явищем, котре впливає на динаміку соціальних